

SPOELMAN, MARIANNE – VERSPOOR, MARJOLIJN 2010: Dynamic patterns in development of accuracy and complexity. A longitudinal case study in the acquisition of Finnish. – *Applied Linguistics* 31 s. 532–553.

SVT = Suomen virallinen tilasto: Väestö-
kenne [verkkójulkaisu]. ISSN=1797-
5379. Helsinki: Tilastokeskus. Saantitapa:
<http://www.stat.fi/til/vaerak/yht.html>.
(12.9.2011.)

Suomalaisen kulttuurin kerroksien ja kehityslinjojen ansiokas avaja

Aleksis Kivi: Nummisuutarit. Kriittinen editio. Toimittaneet Jyrki Nummi, Sakari Katajamäki, Ossi Kokko & Petri Lauerman. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1284. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 2010. 330 s. ISBN 978-952-222-150-6.

Aleksis Kiven vuonna 1864 omakustanteena ilmestynyt *Nummisuutarit* on ensimmäinen täysmittainen suomenkielinen komedia, ja sillä on kunnia olla SKS:n kriittisten editioiden julkaisusarjan ensimmäinen kohde. Valinta on perusteltu. Eskon epäonnistuneesta kosiomatkasta kertova näytelmä ei ole menettänyt suosiotaan vieläkään, ja pelkästään vuosien 1872–1890 välisenä aikana *Nummisuutareita* esitettiin 68 kertaa. Se voitti heti ilmestymisensä jälkeen senaatin kirjallisuuspalkinnon, ja jo palkintolautakunnan perusteluissa, joissa puhuttiin ”harvinaisesta alkuperäisyydestä” ja ”suomalaisen kansanluonteen erikoisuuden syvästä tuntemuksesta”, paalutettiin se tul-

kintakehikko, johon *Nummisuutarit* pitkään on sijoitettu.

Jyrki Nummen, Sakari Katajamäen, Ossi Kokon ja Petri Lauerman toimittamassa, lukuisten asiantuntijoiden yhteistyön tuloksena syntyneessä *Nummisuutareiden* kriittisessä editiossa ei ole kyse pelkästään eri painosten vertailusta ja tarkkojen tekstikommenttien teosta alkuperäistekstiin. Teos valottaa kieltä koskevien muutosten lisäksi muun muassa rikasta näyttämö- ja elokuvatulkintojen perinnettä. Jyrki Nummi johdattaa lukijan *Nummisuutareiden* maailmaan taustoittamalla ja kontekstualisoimalla Kiven työn suomenkielisen draaman ja suomalaisen teatterin alkuvaiheisiin ja tuo esiin yhden selityksen *Nummisuutareiden* suosioon: näytelmä ei kiinnity ajankohtaisiin aiheisiin, ei kieli- eikä luokkakysymyksiin eikä fennomaaniseen poliittiseen ohjelmaan. Teksti on tavallaan ajaton, mikä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö teosta olisi tulkinnoissa sidottu omaan esitysaikaansa.

Esko suomalaisuuden tuntojen tulkkina

Näyttämötulkintojen ytimessä on pitkään ollut petoksen uhriksi joutuva, lapsikkaaksi ja koomiseksi kuvattu pellava-päinen Esko, jolle on yleensä annettu tehtävä suomalaisuuden ytimen tulkitsijana ja yhtenäisyyden vaalijana. Läpi koko kriittisen edition tuleekin näkyviin se, kuinka *Nummisuutareiden* avulla on eri aikoina pyritty yhdistämään eri yhteiskuntaluokkia.

Vuosien 1877–1909 aikana Suomalaisen Kirjallisuuden Seura julkaisi *Nummisuutareita* yli 10 000 kappaletta, joista osa oli edullisempia, laajalle yleisölle tarkoitettuja laitoksia. Itsenäistymisen jälkeen *Nummisuutarit* kuului niin porvarillisten kuin työväenteattereiden ohjelmiston ytimeen, ja näytelmä on kiinnostanut myös ruotsinkielisiä ammattiteattereita. Svenska Teatern esitti oman versionsa, *Sockenskomakarna*, heti sisällissodan jälkeen ja kiersi 1930-luvulla näytelmän kanssa Ruotsissa ja Norjassa.

Nummisuutareiden filmatisoinnin perinnettä valottava Kimmo Laine kirjoittaa, että elokuvateollisuus löysi *Nummisuutareista* heti itsenäistymisen jälkeen tervetullutta arvostusta omalle toiminnalleen, olihan Kivi asemansa vaikiinnuttanut kansalliskirjailija. *Nummisuutarit* kelpasi siis poliittisesti herkkänä aikanakin oikeistolle ja vasemmistolle, sivistyneistölle ja työväestölle. Ensimmäinen filmatisointi on mykkäelokuva vuodelta 1923 ja seuraava 1930-luvulta, jolloin kansanomaisuus samaitettiin suomalaiskansalliseen. Tähän aatemaailmaan Kiven *Nummisuutarit* sopi erinomaisesti. T. J. Särkän ohjauksessa versiossa oli myös mahdollisuus kuulla suomen kieltä, mikä oli sekin tär-

keä arvo. Kolmas versio nähtiin vuonna 1957, jolloin *Nummisuutareilla* oli kunnia olla Suomi-Filmin ensimmäinen pitkä värielokuva.

Joskus harvoin – ja silloinkin usein Eskon täydellisen vastakohtana, huliviveli Iivarin kautta – *Nummisuutarit* on saanut ilmaista kansallisia ristiriitoja, poliittista epäyhtenäisyyttä tai ihmismielen haurautta ja haavoittuvuutta. Eskon tarinalle rinnakkaista juonta eli Iivarin kaupunkimatkaa ja kolmannen näytöksen kohtausta Puolmatkan krouvissa monet kriitikot ovat pitäneet episodimaisena, näytelmän kokonaisuutta särkevänä elementtinä, mutta se on myös innoittanut teatterintekijöitä.

Nummisuutareiden näyttämösovituksia valottavan Pentti Paavolaisen mukaan radikaali muutos esittämisperinteessä tapahtui vuonna 1954, kun Tampereen Työväen Teatteri toi näyttämölle Eino Salmisen ohjaaman esityksen, jossa Eskon sijaan Iivari ja Martan veli Sakari juopotteluineen Puolmatkan krouvissa olivat näyttävästi esillä. Itse kapakka, ohjaajan omin sanoin näytelmän maailman yöpuoli, on rähjäinen alkoholistien ja tappelupukarien pesä, joka kuvaa näytelmän henkilöhahmojen itsekkyyttä, voitontavoittelua ja selkärangattomuutta. Jouko Turkka puolestaan jatkoi 1970-luvulla Salmisen hengessä ja toi näyttämölle henkisesti rikkinäisen, äitinsä kurituksesta traumatisoituneen Eskon, jolle pakkoavioliitto vain aiheuttaa lisää pelkoa ja ahdistusta. Virkistävältä poikkeamalta kansankuvauksen pitkässä perinteessä tuntuu myös tšekkoslovakialainen Helsingissä ja Tampereella vuonna 1971 nähty esitys, jossa Eskolla on punaruskeatukka ja Iivarilla hippivaatteet yhteiskunnallisten muutostuulien ja vapaudenkai-puun merkinä.

Kiven kielen kova kohtalo

Vaikka *Nummisuutarit*-näytelmä on koululaislukemistojen ja teatteri- ja elokuvatulkingtojen ansiosta pysynyt elävänä osana suomalaista kulttuuria, itse teksti on kokenut sanojen kirjoitusasuun ja lauserakenteisiin liittyviä lukuisia muutoksia. Tärkeimmäksi tai suosituimmaksi versioksi on aikojen saatossa tullut E. A. Saarimaan toimittama, *Kiven kootuissa teoksissa* vuonna 1919 julkaistu versio. Saarimaa yleiskielisti melko paljon näytelmän kieltä mutta oli silti suopeampi Kiven kieleen kuuluvaa vaihtelua ja vanhoja murteellisia muotoja kohtaan kuin mitä B. F. Godenhjelm oli ollut aiemmin, vain kolmetoista vuotta ensipainoksen jälkeen ilmestyneissä *A. Kiven valituissa teoksissa*.

Kun tutustuu Petri Lauerman esitykseen Kiven kielen erityispiirteistä ja Sakari Katajamäen selvitykseen *Nummisuutareiden* julkaisuhistoriasta, tekstin kokemista vaiheista, sanojen ja rakenteiden siloitus-, suomalaistamis- ja puhdistustyöstä, on helppo kauhistella niitä väkivaltaisia ja vääriä tuntuvia toimenpiteitä, joiden kohteeksi Kiven teksti on joutunut. Tehdyt muutokset kertovat kuitenkin osuvasti siitä, että suomenkielisen kulttuurin yhtenäistäminen ja kirjakielen vahvistuminen ja vakiintuminen on edellyttänyt murteellisuuksien karsimista ja ruotsinkielisinä pidettyjen rakenteiden suomalaistamista. *Nummisuutarit* ja muut Kiven teokset on haluttu saattaa laajan yleisön ulottuville ja vaikutuspiiriin.

Toisaalta tekstiä on aina lyhennetty teatteriesityksiä varten ja tietyt esityskonventiot ovat vakiintuneet jo varhain. Jo ensimmäisiin esityksiin tehtiin lyhennelmiä, jotka koskivat muun muassa Eskon luon-

teenlaatua, merkkejä oletetusta yksinkertaisuudesta ja lapsellisuudesta. Pentti Paavolaisen tulkinnan mukaan tämäntyyppiset erot esitysten ja alkuperäistekstin välillä saattavat johtua siitä, ettei suomalaisilla ollut 1870-luvulla varaa nauraa itselleen eikä vahvistaa ruotsinkielisten ennakolluuloja suomenkielisten juoppoudesta, tyhmyydestä tai tappelunhalusta. Ihanteellisuuteen pyrkiminen näkyy myös siinä, että esimerkiksi Eskon kokeman nousuhumalan ihanuutta on usein lyhennetty samoin kuin Iivarin, Sakerin ja Vilkastuksen juopottelukohtausta. Kun kuvauksen kohde on pitänyt esittää ihanteellisessa valossa, tekstiäkin on siistitty. Ja on *Nummisuutareista* nähty lyhentämätönkin versio. Ryhmäteatterin esityksessä Suomenlinnassa vuonna 1993 näytelmän kokonaiskestoaike oli viisi tuntia.

Nummisuutarit SKS:n kriittisten editioiden lippulaivana

Nummisuutareiden kriittinen editio on varsinainen runsaudensarvi, joka pursuaa yksityiskohtaista tietoa näytelmän vastaanotosta, esityksiperinteestä, lukuisista interteksteistä, dialogin rakentumisesta ja kielen piirteistä. Lukukokemus on kuitenkin kaikkea muuta kuin uuvuttava, sillä tieto tarjoillaan sopivina annoksina, aina relevanttiin asiayhteyteen kytkettynä. *Nummisuutareiden* kanonisoitumisprosessia ja tekstin kokemien muutosten eri vaiheita on vaivatonta seurata, niin soljuvasti teksti etenee. Pienenä kauneusvirheenä voi tosin pitää sitä, että jo aivan teoksen alussa, kun puhutaan Lauri Viljasen *Suomen kirjallisuus III*:een (1964) kirjoittamasta kohtuullisen laajasta *Nummisuutarit*-osiosta, viitataan ”kaksoisjuoneen” sekä toisen ja kolmannen näytöksen yksityiskohtiin ilman, että näytelmän

rakennetta on vielä käsitelty. Sellaiselle lukijalle, jolla ei ole tuoreessa muistissa näytelmän kulkua, kohta ei avaudu.

Nummisiuutareiden kriittinen editio tarjoaa varmasti uutta tietoa ja ahaaelämyksiä niin aloittelijalle kuin kokeneelle *Nummisiuutarit*-tuntijallekin. Sen myötä lukijan suomalaisen kirjallisuuden ja kulttuurin tuntemus syvenevät. Lisäksi teokseen sisällytetty *Nummisiuutareiden* ensipainos *Nummi-suutarit. Komedialla 5:ssä näytöksessä* tarjoaa mahdollisuuden nauttia Kiven tekstistä sellaisena kuin kirjailija itse sen kirjoitti ja julkaisi. Oudot sanat ja muodot voi halutessaan tarkistaa alaviitteen selityksestä, mutta ainakin itse koin näytelmätekstin ääressä enemmän oivalluksen kuin hämmennyksen hetkiä. Kieli tuntui innovatiiviselta ja inspiroivalta. On latteaa sanoa, että SKS on tehnyt kulttuuriteon ryhtyessään laa-

timaan kriittisten editioiden sarjaa, joka tulee jatkumaan myös muilla Kiven teoksilla ja *Nummisiuutareiden* verkkojulkaisuna. Silti aloitetun työn ansiokkuutta ei voi korostaa liikaa.

HEIDI GRÖNSTRAND
etunimi.sukunimi@utu.fi

Lähteet

- SAARIMAA, E. A. (toim.) 1919: *Aleksis Kivi: Kootut teokset II. Näytelmiä. Kullervo. Nummisiuutarit. Karkurit. Kihlaus. Yö ja päivä. Lea. Margareta*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- VILJANEN, LAURI 1964: *Aleksis Kivi*. – Lauri Viljanen (toim.), *Suomen kirjallisuus III. Turun romantikoista Aleksis Kiveen s. 462–580*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Kurkistus yliopistojen puheviestinnän opetuksen perusteisiin

Merja Almonkari & Pekka Isotalus (toim.): *Akateeminen puheviestintä. Kuinka opettaa puheviestintää yliopisto-opiskelijoille?* Helsinki: Finn Lectura 2009. 169 s. ISBN 978-951-792-414-6.

Merja Almonkarin ja Pekka Isotaluksen toimittama *Akateeminen puheviestintä: Kuinka opettaa puheviestintää yliopisto-opiskelijoille?* etsii vastauksia siihen, miten puheviestintäosaamista tulisi opettaa yliopistoissa. Kirjan kirjoittajat ovat

puheviestinnän alan tutkijoita, opettajia ja jatko-opiskelijoita. Kahdeksasta artikkelista koostuvan kirjan esipuheessa teos nimetään puheviestinnän opettamisen oppikirjaksi, jota voivat hyödyntää eri taustoista tulevat puheviestinnän opettajat eri kouluasteilla. Vaikka kirjan artikkelit kertovat otsikon mukaisesti puheviestinnän opetuksesta suomalaisissa yliopistoissa, tarkastelen arviossani kirjaa ajatellen sen antia puheviestinnän opettajille eri kouluasteilla ja kenties erityisesti